

סוגיית צרורות

הרב חוטי ברוך

- א. מבוא
- ב. סוגיית הגמרא
- ג. שיטת התוספות
- ד. שיטת רש"י
- ה. ביאור מרן הרב זצ"ל בדעת רש"י
- ו. שיטת הרשב"א
- ז. בירור נוסף בשיטת התוספות
- ח. סיכום ביאור שיטות הראשונים
- ט. צרורות באבות הנויקין האחרים

א. מבוא

עיקרה של סוגיית צרורות מקומה בפרק שני של מסכת ב"ק (יז-יט:), אך נושא זה נזכר גם בסוגיית אבות ותולדות בפרק הראשון של המסכת (ג:). זאת, בדרך אגב, על מנת לברר מהו המקרה שאליו התכוון רב פפא באמרו "תולדותיהם לאו כיוצא בהם", כלומר שיש תולדות בנויקין שאינן כמו האבות להם הן משתייכות. עם זאת, נראה כי דווקא באזכור קצר זה של דין צרורות טמונים היסודות שיש בהם יסוד לחלק גדול מהפרטים הנדונים בסוגיית צרורות המרכזית.

ב. סוגיית הגמרא

בסוגיית אבות ותולדות נאמר שכשרב פפא אמר "שתולדותיהם לאו כיוצא בהם", הוא התכוון לתולדה דרגל, צרורות, שעליה יש חיוב לשלם רק חצי נזק, מהלכה למשה מסיני. על כך שואלת הגמרא: "אמאי קרי לה תולדה דרגל" ומשיבה "לשלם מן העליה", כרב פפא, או לפוטרה ברה"ר לכו"ע. לכאורה, אפשר לומר בפשט הגמ' שצרורות זה תולדה דרגל, ולכן היה אמור לשלם עליהם נזק שלם, אלא שחידשה ההלכה למ"מ שמשלם ח"נ, שזה הלכותיהן דצרורות. לזה התכוון ר"פ, באומרו "לאו כיוצא..", שיש לתולדה דרגל הלכות שאין ברגל עצמה, דהיינו שמתחדשת רמת התשלום. הבנה זו, הפשוטה לכאורה, מעוררת קשיים בביאור מהלך הגמ':

1) כאמור, בסיום הסוגיא שואלת הגמ' "אמאי קרי לה תולדה דרגל" ועונה "לשלם מן העליה" לר"פ או "לפוטרה ברה"ר " לכו"ע. אולם, אם כל חידוש הדין של צרורות הוא רק ח"י מדין הלכותיהן, אז מדוע שואלת הגמ' למה זה תולדה דרגל? הרי ברור שזה תולדה דרגל, וכל מה שהשתנה זה התשלום? יתר על כן, גם מהתשובה, שזה רגל רק בגלל הנפק"מ הדיניות, משמע קצת בגמ' שתשלום ח"י בצרורות הוא לא רק דינים בהלכות, אלא משהו שמועזע קצת את הבנתנו מה הם צרורות עד כדי כך שכבר לא ברור שזה רגל.

2) בפרק שני יש שני ספיקות לגבי הדינים של צרורות כשמשלם ח"י:

א) האם משלם מן העליה או שמשלם מגופו.

ב) האם יש העדאה לצרורות או שלא.

לגבי הספק הראשון אפשר לומר שהוא דיון בדין התשלום של ח"י, האם הוא כולל גם תשלום מגופו ז"א שצורת התשלום הוא דבר שקשור למחיר חצי נזק. הקושי הוא בספק השני. מדוע שיהיה דין העדאה לצרורות, והרי לא התחדש פה טבע חדש לבהמה אלא רק המחיר שונה? א"כ מדוע הגמ' מסתפקת בדברים כ"כ פשוטים?

לכאורה, מוכח שצרורות זה מציאות מורכבת, הרבה מעבר לשינוי ברמת התשלום.¹

לאור האמור לעיל, עולה כי ח"י צרורות זו הלכה למ"מ, לא רק במחיר אלא גם ביותר מזה.

השאלות בהן יש לדון כעת הן:

1) מה היה לפני ההלכה למשה מסיני ומה חידשה ההלכה למ"מ.

2) בפשט הגמ'- אמאי קרי לה תולדה דרגל – וצ"ע ולא מה?

3) מה התחדש בהלכה למ"מ? בנקודה זו, יש לכאורה סתירה בסוגיות. בסוגייתנו (וכן בסוגיא להלן, יז:), נאמר שהל"מ היא ח"י ואילו בסוגיא להלן (טו:) כתוב שח"י צרורות הלכתא גמירי לה דממונא. הנפק"מ ביניהם היא עצומה: האם הלכה למ"מ היא רק במחיר או גם בממונא.

ג. שיטת התוספות

התוספות (ג:), ד"ה "לפוטרה ברה"ר" (שואלים מדוע פשוט לרבה שצרורות פטורים ברה"ר כמו שן ורגל אבל לגבי דין תשלום מהעליה הוא מתלבט אם דינם

¹ חידושי רבי אריה לייב מאלין על השי"ס, סימן סו, עמ' קנז-קנח.

כקרון, ומשיבים כי מעיקר הדין היה חיוב תשלום נ"ש וההלכה למ"מ חידשה שמשלם רק חצי, ולכן משמע שההלכה באה להקל. לפיכך, אמור היה להיות חצי מהעליה ופטור ברה"ר. אלא שרבה התלבט אם ההלכה הקילה גם שישלם מגופו, אבל הפטור ברה"ר אין מה להתלבט בו כי הוא כבר קל. משמע מתוסי' שאלמלא ההלכה למ"מ שח"י בצרורות, היינו משלמים בצרורות נ"ש, בפשטות מדין רגל, ובאה ההלכה למ"מ וחידשה שהחיוב הוא ח"י. אולם, לעיל שאלנו שאם זה כך, מה פשר שאלת הגמ' אמאי קרי לה תולדה דרגל? הרי ברור שזו תולדה דרגל? על קושי זה משיבים התוספות עצמם (שם, ד"ה "אמאי"), שלמרות שזה דומה לרגל, מכיוון שדינה הוא ח"י היה לנו לקרוא לה שם בפני עצמו.

משמע מהתוספות שהה"א היחידה שקיימת בצרורות היא אם לסוגם כרגל או כחיוב עצמאי נפרד, אבל ודאי שאין צד לומר שזה קרן². מדוע התוספות נאלצים להציע ליצור אב חדש? ומשמע משני דבורי התוספות הנ"ל, שצרורות הם רגל לפני הל"י, וגם אחרי הל"י זה עדיין ממש רגל חוץ מהתשלום. לאור הבנה זו מוכרחים תוסי' לומר שאין בגמ' אפילו הו"א לומר שצרורות הם קרן, שהרי צרורות הם רגל לגמרי, ולכן חייב להיות ששאלת הגמ' היא שזה אב בפני עצמו או רגל.

על-פי שיטת התוספות יוצא שצרורות הם בדיוק רגל וכל מה שהשתנה הוא רמת התשלום. ע"פ הגרסה ח"י הלכתא גמירי לה, שיטה זו מובנת יותר, אבל הגירסא הלכתא גמירי לה דממונא הוא, אינה תואמת דרך זו, לכאורה, שהרי צרורות היה ונשאר רגל ואין צורך לחדש שזה ממונא. קושיא זו מקשה הרא"ש (פרק א, סי' א), שאכן גרס דממונא הוא, ומשיב כי הכוונה היא שלמרות שזה רק ח"י, בכל זאת זה ממונא, שהרי זה רגל. אם כן, יוצא שהרא"ש סבר כשיטת התוספות.

ד. שיטת רש"י

ברש"י יש שלושה מקורות סותרים³, אך אנו נתייחס רק לרש"י אצלנו (ג: ד"ה "בחצי נזק צרורות") מדברי רש"י⁴ משמע שההל"י יצרה מציאות הלכתית של

² זאת, בשונה משיטת רש"י, שתידון להלן.

³ ב"ק ג: , שבועות לג: , כתובות מא: .

⁴ "שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברו את הכלים דקיי"ל דהלכתא גמירי לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס ואע"ג דפלגא נזק של נגיחה הוי קנס כדאמרינן לקמן האי פ"י ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל דמכח רגל הוא דאתו וכרגל לא הוי דרגל משלם נזק שלם והיינו דרב פפא."

חצי נזק שהוא ממונא ובשונה מתשלומי ח"נ עד כה שהם תשלומי קנס. ממילא, צרורות אינם קרן כי זה ממונא וזה דומה לרגל כי מכח רגל אתו. זאת אומרת, שחיוב תשלום ח"נ גורם לרש"י ללמוד מחדש מה זה צרורות. רש"י מבין שצריך תחילה לחדש בהלכה שזה בכלל ממונא, ורק אז אפשר לומר שזה רגל. מדברי רש"י משמע שדין ח"נ בצרורות גורם לנו שינוי מהותי בהבנה מה זה צרורות. זאת, בניגוד לשיטת תוס' שסוברים שגם כעת פשוט וברור שזה רגל וממונא, הרי שברש"י זה בכלל לא ברור.

בשלב זה אפשר להסביר את רש"י ב-2 אפשרויות :

1) אפשר לומר שללא ההל"מ, צרורות בכלל לא היה נמנה כמזיק מארבעת אבות וברגע שהתורה אמרה שחייב ח"נ, מתחיל פה בירור לאן לשייך את צרורות, שהרי הם לא מתאימים לאף אחד. ולכן צריך לחדש גם שהלכה למ"מ שזה ממונא, ורגל. (זה הסברו של הקהילות יעקב סימן ט"ו סעיף ב').

אולם, הסבר זה צע"ג: מדוע שנאמר שצרורות הם לא חלק מארבעת אבות נזיקין? ומדוע שכשיש חיוב ח"נ זה חידוש שיש פה בכלל חיוב?⁵

2) אפשר לומר שמכיוון שצרורות זה תולדה דרגל, הרי שההבנה הראשונית היתה שמשלם נ"ש, כמו כל תולדות רגל, אלא שחידשה תורה שיש פה ח"נ. מחידוש דין זה, למד רש"י שיש לבאר את מהות חיוב צרורות בדרך שונה לחלוטין, ולכן צריך כעת לימוד מיוחד שעדיין יש כאן תולדת רגל שתשלומיה ממון. אולם, עדיין צריך עיון מה הסיבה שבגינה חיוב תשלום ח"נ מצריך מהלך חדש בהבנת דין צרורות.

צריך לומר, שהבעיה נעוצה בחיוב בתשלום חצי נזק. מדוע? לכאורה, צריך לומר שבנזיקין יש רק שתי אפשרויות: או שהזקתי, וממילא אני צריך לשלם מה שהזקתי, או שלא הזקתי, ואז אין חיוב תשלומים, אך עדיין אפשר לקנוס אותי. ההבנה הראשונית של רש"י היתה שצרורות היא תולדה רגילה של רגל, וממילא זה דבר שבאחריותי ואני אמור לשלם עליו. באה הל"מ וחידשה שישלם רק חצי נזק. אולם, זה לא יכול להיות, כי איך המזיק באחריותי אבל אני אשלם רק חצי נזק? סימן שהבנו לא נכון וצרורות הם לא תולדה של רגל שתשלומיהם ממון, וצריך לחדש שזה ממונא ושזה רגל.⁶

עם זאת, עדיין ההסבר צ"ע. מדוע ח"נ בצרורות זה דבר שא"א להבינו כגזירת הכתוב בתשלומין? משמע ברש"י שהוא מבין שאין צורת תשלום כזו שקוראים לה ח"נ, כי זה נגד עצם יסוד חיוב תשלום ממון בנזיקין שהוא תשלום על אחריותי.

⁵ נושא זה ידון להלן, בבירור שיטת הרשב"א.

⁶ כך משמע בחידושי ר' אריה לייב. יותר משמע מרש"י בשבועות, לעיל, שבלי גזה"כ היה משלם נ"ש בצרורות וא"כ משמע יותר כר' אריה ליב ולא כקהילות יעקב.

איך זה נהיה חצי – סימן – שיש פה צורת תשלום חדשה שהביטוי החיצוני שלה הוא החי"נ, אבל יש פה עולם חדש.

ה. ביאור מרן הרב זצ"ל בדעת רש"י

מרן הרב זצ"ל מבאר (אגרות הראי"ה, אגרת קג, עמי קכ"ה) שצורות זה מציאות מיוחדת שיש בה חיוב חי"נ מסוג חדש. אמנם, זה חצי, אך לא חצי מההזק בכמות, אלא אני גם חייב לגמרי וגם פטור לגמרי על אותה מציאות וממילא אני חצי פטור וחצי חייב. לא חצי מהחוב יש כאן, אלא חצי חייב. מדוע זה כך? אדם המזיק חייב על נזקיו, ועל גרמא פטור. כן הוא גם בהיזק בהמתו, שכשהיא הזיקה בעליה חייב וכשהזיקה בגרמא בעליה פטורים. צורות זה כוחו ביחס לבהמה, ולכן ניתן להגדיר שזה גופו ומאידך ניתן לומר שזה גרמא. התבלטות זו מובאת בסוגיית הגמי' עצמה, שרבא אכן הסתפק בנדון זה ובאה ההלכה למ"מ וקבעה שזה שניהם ולכן חייב בחצי (זו:). לאור דברי הרב, אפשר לומר ברש"י פה, שאין כאן ערעור של הנחות יסוד, אלא שעצם דין תשלומי חצי נזק בצורות הוא סימן שמדובר בכוחו, ויש כאן משהו חדש, שצריך ללמוד אותו מחדש.

על מהלך זה יש להעיר, כי עדיין יש לברר מדוע כוחו הוא לא גופו? מה החילוק בין מקרה בו הפרה בטעות דורכת על כלי ושוברת אותו לבין דריכה על אבן שעפה ושוברת חפץ? מה עוד, שלפי רש"י בשלב ההוא אמינא זה היה כוחו לגמרי, אז איך פתאום יש פה גדר של גרמא?

לאור האמור, נראה שיש פה מבט חדש, לא רק בתשלומי החי"נ צורות אלא בגדרים של צורות כמזיק. ההלכה למ"מ של תשלום חי"נ יוצרת שינוי בהגדרתו את השם מזיק של צורות, שלאורו באמת יש ספק גדול אם צורות זה כוחו או גופו.⁷

מה התחדש פה בצורה כ"כ משמעותית בתשלום חי"נ צורות?

ו. שיטת הרשב"א

הרשב"א בחידושו (ג: ד"ה הא דאמרינן) כותב: "אלא כולי עלמא הלכתא גמירי לה דתולדה דרגל היא". מוכח מדבריו, שההלכה למ"מ כוללת גם את זה שזה חי"נ וגם שזה רגל, ומשמע מכך שבלי ההלכה למ"מ לא היינו יודעים שצורות היא תולדה דרגל. כיוון דומה עולה מהמשך הדיבור, בו כותב הרשב"א: "אלא דרב פפא סבר כיוון דגמירי דתולדה דרגל היא, דאלו מדינא הוי"ל לשלם נ"ש כרגל, דאורחיה

⁷ כך משמע בברכת שמואל בסימן ועצ"ע.

הוא אלא דפטר ליה רחמנא מ"ינ א"כ מהעליה משלם כרגל". מדקדוק דבריו משתמע גם מפה שההלכה למ"מ חידשה שצורות זה רגל, ומאחר שזה רגל, היינו אמורים לשלם נ"ש, קמ"ל ח"י. אולם, מכיוון שזה רגל לכן משלם מהעליה כרגל. מדברי הרשב"א הנ"ל עולה לכאורה כיוון חדש. חידשנו שצורות הם רגל, לפני שחידשנו את הח"י ולא כמו ברש"י, שלאחר שחודש דין תשלום ח"י יש דיון על אם זה רגל/קרן. לפי הבנה זו, משמע שבלי ההלכה למ"מ הדין היה שצורות זה לא רגל, ולכן לא חייב כלל! ההלכה למ"מ חידשה שצורות הוא תולדה של רגל, וממילא צריך היה לשלם נ"ש מהעליה, אלא שהיא הוסיפה וקבעה עוד שרמת התשלום היא רק ח"י.

הדבר מתחדד גם בדבריו בסוגיא, שם: "לימא דכולי עלמא ח"י צורות תולדה. ותולדה דרגל, ואמאי קרי ליה תולדה דרגל כדי לפוטרה ברה"ר." אם כן, ההלכה למ"מ יצרה מוסכמה שצורות היא גם תולדה וגם תולדה דרגל. על כך, יש לשאול: הרי ברור שזה תולדה, ומדוע הרשב"א מזכיר את זה כחלק מהדברים המוסכמים? מוכח, לכאורה, מפה שיש חידוש בעצם הגדרת צורות כתולדה, כשם שיש חידוש בסיווגם כתולדה דרגל. אם כן, לפי הרשב"א אלמלא ההלכה למ"מ צורות זה לא תולדה כלל. אולם, מדוע שנאמר כן, אם באמת צורות פירושו שהפרה עשתה בכוחה, מדוע שזה לא ייכלל בסוגי הנזיקין?

מדברי הרשב"א משמע שהוא אינו סובר כדברי התוספות, לעיל, מהם נראה, לכאורה, ששום דבר מהותי לא השתנה מגז"כ, ואף לא כרש"י, ע"פ ההסבר של הרב, שצורות זה מציאות ביניים. לדעת הרשב"א צורות זה מציאות שאין בה דין של מזיק כלל. מדוע? הרי זה לא שונה בהרבה אם פרה שדורכת ברגלה במקרה על משהו והורסת אותו או מעיפה במקרה אבן ברגלה על משהו? למה שזה יהיה גרמא? הרי הפרה הזיקה?

צריך לומר, לכאורה, שיש כאן נקודת מוצא שונה, שגורמת לנו לומר שצורות זה לא מזיק אלא גרמא. על צורות אפשר להסתכל משני כיוונים. אפשר לומר שזה כוחה של הפרה, ואפשר לומר שזה לא כוחה אלא הפרה יצרה פה מזיק חדש שהוא הכח שלה. אם באמת המזיק פה הוא לא הפרה אלא הכח שלה, מובן יותר שאין כאן אחריות על בעל הפרה. לבעלים יש אחריות על הנזקים שעושה פרתו, אבל למה שתהיה לו אחריות על מזיק שהפרה עושה, וכדברי הגמ' "איש בור ולא שור בור".

על פי זה, מובנת ההו"א ברשב"א שצורות זה בכלל לא תולדה כי לא על כל מזיק שקיים אני לוקח אחריות. אם המזיק הוא הפרה, אני לוקח עליו אחריות. אבל על מזיק חדש שנוצר מהפרה, לא, ולכן אומר הרשב"א שזה בכלל לא מזיק בהו"א⁸. כל האמור הוא לפי ההו"א. ההל"מ מחדשת שלא כך, ובעל הפרה כן מתחייב בנזיקין, באופן חריג זה כן חלק מאחריות הבעלים על נזקיו והוא אמור לשלם נ"ש, וקמ"ל מחלקה השני של ההל"מ שמשלם רק ח"י. ולכן הסדר של ההלכה למ"מ מתחיל מעצם זה שצורות הם בכלל תולדה, ותולדה של רגל, ואז הח"י כבר לא משנה שום דבר בהבנתנו. (ולא כדעת רש"י שדין תשלום ח"י הוא הגורם למשבר בהבנתנו).

לפי כיוון הסבר זה אפשר לומר שיש כיוון להסבר במה שנשארנו בצ"ע ברש"י, על-פי הסבר מרן הרב, זצ"ל, ששאלנו מדוע צורות זו מציאות גבולית שמולידה ספק לגבי עצם מהותה. אפשר לומר, שרש"י סבר מתחילה שצורות זה מזיק רגיל, כי הפרה מזיקה בצורות וחייב נ"ש, כשקבעה ההל"מ שצורות זה חצי נזק, סימן הוא שיש לה הבנה חדשה מה זה המזיק צורות ולכן יש שינוי ברמת התשלום. רש"י יבאר כי המחייב בצורות זה לא הפרה אלא "כח התנועה", כדברינו ברשב"א, ולכן יש צורך ללמוד מחדש איך מתייחסים לצורות מדין ממונא ומדין רגל ולא קרן. רש"י יסביר שצורות זה מזיק שהוא באמת גבולי בהגדרת ה-"מזיק" שבו, בין גרמא, שאינו "מזיק", לבין פרה, שהיא כן "מזיק", ולאור הגבוליות הזו יובן לרש"י מדוע יש פה חיוב של חצי נזק ממונא.

---

⁸ כמובן שנקודת המוצא של הסברא הזו תלויה בדיון מהו המחייב בנזיקין פשיעתי בשמירה או זה שיש לי מזיק. כי אם הכל מתחיל מפשיעה באחריות – באמת למה שנאמר שצורות זה מזיק חדש. הרי זה תחום אחריותי על נזקים שיוצאים מהפרה שלי. לעומת זאת, אם נאמר שהדבר המחייב בנזיקין הוא שיש פה תכונות היזק, אז ממילא כשהפרה הזיקה יש בה תכונות הזק של קרן, שן ורגל. אולם, ברגע שמשתחרר ממנה כח, אז תכונת ההזק היא של הכח ולא שלה, וממילא זה לא הפרה. מצד שני, זה לא מזיק חדש שהפרה יצרה, כמו במקרים של בור ואש ששם באמת זה גרמא, כי שם זה באמת יצירה חדשה. פה זה פוטנציאל שטמון בפרה כבר עכשיו, רק שתכונת ההזק היא לא של הפרה. לפיכך, מצד אחד זה גרמא כי זה לא המזיק שהפרה יצרה אבל זה לא לגמרי גרמא כי זה כן קיים בפרה.

ז. בירור נוסף בשיטת התוספות

לכאורה, ע"פ כל האמור לעיל, רש"י והרשב"א מגיעים למסקנה זהה, שצורות זה מזיק מסוג חדש, שהמזיק שבו הוא לא הפרה אלא "כח התנועה". לעומתם, לפי התוספות שהכל פשוט, אין כאן חידוש בעצם ההגדרה וכל השינוי הוא ברמת התשלום.

אולם, בסוגיית אשו משום חיציו או משום ממונו, כותבים התוספות (כב. ד"ה "ממונו"): "וא"ת ממונו נמי לית ביה ממשא כגון צורות ברוח שבכנפיהם בריש פירקין דאיכא לסומכוס נ"ש וי"ל דמ"מ גוף הממון שפשע בו אית ביה ממשא וכו'". התוספות מסבירים כאן שמצאנו ממונא שאין בו ממשא שבכ"ז חייבים עליו, והוא צורות שבכנפיהם. התרנגול עשה עם כנפיו רוח והרוח שברה כלים, זה נחשב מזיק שאין בו ממשא. גם למסקנה זה מזיק שאין בו ממשא, אלא שהתוספות בכ"ז אומרים שיש פה צד ממשי בדבר שפשע בו.

לכאורה צע"ג בדברי התוס', מדוע צורות שבכנפיהם אין בו ממשא, שהרי התרנגול הוא המזיק ויש בו ממשא!! הדבר היחיד שאין בו ממשא הוא הרוח אבל הרוח איננה המזיק אלא התרנגול! מוכח, אפוא, מהתוספות שהמזיק בצורות הוא לא התרנגול/הפרה אלא הרוח, וגם למסקנה אין בו ממשא, והמזיק זה הרוח. כל המהלך לעיל, אותו העלינו מתוך אילוצים בפשט, בסברות ברש"י ורשב"א, נאמר כאן במפורש בדברי התוספות.

עם זאת, על פי דברי התוספות האמורים צ"ע מחודש בדברי התוס' בתחילת המסכת (ג:), שלפיהם כל החידוש הוא ברמת התשלום. לפי רש"י והרשב"א, החידוש שבהלכה למ"מ הוא שאמנם שהמזיק הוא הרוח, אבל בכל זאת אפשר לראות בבעל הפרה בעלים גם על המזיק שיצא מהפרה. אולם, אם לפי התוספות, ג"כ ברור שהמזיק זה לא הפרה אלא הרוח, משמע שדבר זה ידוע גם מלכתחילה, שהרי כל החידוש של ההלכה למ"מ הוא לעניין רמת התשלום. אם כן, צ"ל שלתוס' פשוט לחלוטין מן הסברה שצורות זה הרוח, וכמו כן ברור להם שהבעלים מקבל את האחריות על כך. צריך לומר לדעת התוספות, בכל פרה יש גם מזיק שקוראים לו רוח. עצם היכולת של התנהלות הפרה ליצר צורות (רוח) מראה שלמרות שזה מזיק חדש ולא המזיק של הפרה, זה בכ"ז טמון בפרה ברמה כזו שזה כן חלק ממנה או חלק מהאחריות עליה. נקודה זו פשוטה, לדעת תוספות, ללא לימוד מפסוקים או מהלמ"מ, וההלמ"מ חידשה כאמור רק את ההלכה שח"נ צורות.

ח. סיכום ביאור שיטות הראשונים

העולה מדברינו הוא שלפי רש"י (עפ"י ההסבר שהבאנו בסופו) והרשב"א, כל אחד בסגנונו, ההלכה למשה מסיני של צרורות משנה לחלוטין את עצם הבנת המזיק "צרורות", ובנויה על היסוד שהמזיק זה הרוח. לדעת רש"י, מתחילה סברנו שצרורות זה הפרה שהזיקה, והתחדש לנו שיש כאן מזיק חדש, הרוח. לדעת הרשב"א, הסברא הראשונית היתה שאכן המזיק זה הרוח, ולכן אין כלל חיוב תשלומים, כי זה לא חלק מהפרה/מהאחריות על הפרה, ובאה ההלכה למשה מסיני וחידשה שזה כן חלק מהפרה/מאחריות עליה. התוספות סבורים אף הם שהמזיק הוא הרוח, וזה חלק מהמזיק הפרה ומהאחריות עליה, אלא שלשיטתם יסוד זה ידוע כבר בשלב הראשון, ואין צורך בשום חידוש ללמדו⁹.

ט. צרורות באבות הנזיקין האחרים

נפק"מ נוספת במחלוקת רש"י והתוס' היא האם יש צרורות רק ברגל או גם בשאר האבות.

מדברי התוספות (זו: ד"ה "נובר באשפה") לגבי חייר שנובר באשפה, משמע מפורש שיש צרורות של שן, ואילו מרש"י (שם, ובעיקר יח.; ד"ה "דדחיק לה") משמע שצרורות זה מזיק של רגל, גם אם יש הנאה להזיקו וזה אמור להיות ממש שן. מהי נקודת המחלוקת?

ע"פ דברינו לעיל, ניתן לבאר את מחלוקתם על בסיס המחלוקת העקרונית ביניהם בהבנת דין צרורות. לפי רש"י, צרורות זהו מזיק חדש, דהיינו הרוח של בע"ח. ממילא, כל רוח שתיווצר ע"י בע"ח, גם אם היא דומה לשן, חידשה התורה שכל מזיק שהוא הרוח גם אם הגיע מהרגל וגם מהשן, זה צרורות והחידוש הזה נכנס רק לרגל. לפי התוספות, שאין כאן חידוש בכלל והכל ידוע מלכתחילה, אז מה שהיה רגל נשאר רגל עם דין ח"נ מה שהיה שן נשאר שן עם דין ח"נ.

---

⁹ על פי זה, כל הדיונים בפרק שני מובנים. צרורות באמת אינו רגל רגילה אלא דבר מחודש שצריך הגדרה וסיווג. כמובן, שלפי רש"י ורשב"א, שהכל פה מחודש, אפילו אם זה רגל/ממונא, ברור שנדרשת הגדרה מה הם הגבולות של המזיק הזה.